

Historien om æresbegravelsespladsen Cap Arcona og den Mindesmærke i Neustadt-Pelzerhaken

Hvert år mindes vi her på æreskirkegården Cap Arcona de ca. 7000 døde fra den 3. maj 1945. Vi, fangerforeningerne for de overlevende, de pårørende og de efterladte fra koncentrationslejren Neuengamme, mindes her sammen med byen Neustadt, delstaten Slesvig-Holsten og mange initiativer fra civilsamfundet.

Fra dette sted kan vi se stederne, hvor Cap Arcona og Thielbek sank. Vi er samlet her i sorg.

Hvem mindes vi her?

På denne æresbegravelsesplads ligger 621 døde koncentrationslejr fanger i individuelle grave. Kun meget få af de døde er blevet identificeret. De døde kom fra fire forskellige koncentrationslejre. Den største gruppe var fanger fra koncentrationslejren Neuengamme og dens underlejre, som blev evakueret fra den 20. april 1945. En anden gruppe var fanger, herunder kvinder, som ankom til stranden om morgenen den 3. maj, da de kom fra koncentrationslejren Stutthof i to pramme. Og endelig var der fanger på Cap Arcona og Thielbek fra en døds march, der var nået til Neustadt-området, nærmere bestemt byerne Siblin og Glasau, og som kom fra Auschwitz-Fürstengrube-udenlejren og koncentrationslejren Mittelbau-Dora.

Fangerne fra koncentrationslejren Stutthof var strandet på dette sted på to pramme natten til den 3. maj 1945. I morgentimerne den 3. maj skød SS, marinesoldater og andre uniformerede tyskere mindst 257 forsvarsløse fanger på prammene, her på stranden og på marchen til Neustadt.

På det sted, hvor den nuværende æreskirkegård ligger, blev der den 3. maj og de følgende dage anlagt provisoriske grave for de myrdede fanger fra koncentrationslejren Stutthof. Døde fra Cap Arcona og Thielbek, som var skyllet op på kysten, blev også begravet her og på mange andre steder langs kysten.

Den 7. maj 1945 holdt repræsentanter for den britiske hær og hundredvis af tidligere fanger en mindehøjtidelighed for de døde ved gravene i Neustadt-Pelzerhaken.

Mindehøjtidelighed ved en grav i Neustadt-Pelzerhaken den 7. maj 1945. Foto: Moldvay, Neuengamme Concentration Camp Memorial Archive

Hvorfor ligger æresbegravelsespladsen her?

Fra maj til august 1946 blev den almindelige kirkegård oprettet på stedet for de foreløbige grave for 412 (fra 1950), nu 621 døde fra koncentrationslejrene Neuengamme, Stutthof, Auschwitz og Mittelbau-Dora. Lig blev overført til denne kirkegård fra 43 midlertidige grave på kysten og den midlertidige grav på dette sted; derefter blev nyligt fundne lig fra strandene begravet her.

Døde, der kunne identificeres som jøder, blev begravet på den nyoprettede jødiske kirkegård i Neustadt. De døde skulle identificeres i 1946. Dette var dog kun muligt for nogle få, fordi de døde ikke var blevet undersøgt i 1945, og fordi selv fangernummeret, hvis det kunne opgøres, ikke gav nogen sikker information, fordi de døde kunne komme fra fire forskellige lejre.

I 1946 blev der på initiativ af en komité af polske overlevende fra DP-lejren nedsat en kommission under ledelse af UNRRA-direktør Einar Hjellemo (en norsk overlevende fra koncentrationslejren Stutthof), som omfattede en repræsentant fra hver af de tre østeuropæiske komitéer og en repræsentant for de tyske tidligere fanger. Denne komité fastlagde formen og inskriptionen på mindesmærket, som stadig er gældende i dag. Den polsk-tyske tidligere fange Paul Stassek, der var tidligere indsat i lejrskriveriet i koncentrationslejren Neuengamme, udarbejdede teksten. Mindesmærket, som blev indviet den 6. juli 1947, blev finansieret af fangekomiteerne selv.

Indvielse af mindesmærket i 1947, foto: Neuengamme Concentration Camp Memorial Archive.

Vi vil gerne takke Arolsen-arkivet, Neustadt Kommunearchiv, Neuengamme Concentration Camp Memorial Archives og Slesvig-Holstens indenrigsministerium for oplysninger og adgang til arkivalier.